

Az ukrajnai munkavállalók munkavállalási

Kulcsszavak: ukrajnai munkavállalók, foglalkoztatás, munkaviszony, tartózkodási engedély.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A szomszédos országok közötti munkaerő-áramlás lehetőségei egyre fontosabb kérdéssé válnak Magyarország keleti határainak mentén, a régóta rendkívül rossz foglalkoztatási helyzet, a kevés álláshely miatt az itt élők félnek leginkább a konkurenciától. Az ukrajnai állampolgárok létszáma alapvetően két régióra koncentrálódik, az Észak-Alföld régióra és a Közép-Magyarország régióra. Kutatásunk célkitűzése, hogy pontos képet kapjunk a Magyarországon lévő ukrajnai állampolgárok foglalkoztatási sajátosságairól.

Az ukrajnai munkavállalók fontosabb jellemzői: döntő többségük férfi, középkorú, alapvetően elégedettek a fizetéssel, a kedvezőbb kereseti lehetőség a legfőbb vonzó számukra, szerény igényeket támasztanak a munkával, illetve a munkaadójukkal szemben, többségük nem kíván letelepedni Magyarországon.

Megállapítottuk, hogy Ukrajnából döntően magyar ajkú munkavállalók érkeztek, így a magyar igazolványok hatáskörének bővítésével, egyszerűsített ügyintézés bevezetésével könnyebbé válna a hivatalos munkavállalás. Ez a javaslatunk azóta messze menően teljesült a magyar nemzetiségű, de nem magyar állampolgárok részére lehetővé tett magyar állampolgárság gyors megszerzésének lehetőségével.

Sok esetben azért kezdeményezték a letelepedést a munkavállalók – és fektettek be súlyos összegű pénzeket a letelepedés folyamatába –, mert azáltal kedvezőbb helyzetbe kerültek, és ugyanolyan feltételekkel dolgozhattak, mint magyarországi kollégáik.

BEVEZETÉS

Az EU országaira általánosan jellemző a népesség természetes szaporodásának csökkenése, aminek eredményeként csökken a lakosság létszáma. Ezt a tendenciát módosítja a migráció, amely főleg a fejlettebb régiókba irányul, ahol a lakosság létszáma ezáltal nő, azonban az EU néhány – főképpen a volt szocialista országok – területéről elvándorlás figyelhető meg, ami ezeken a vidékeken a lakosság fokozott csökkenéséhez vezet. Magyarországon, távlatosan a kedvezőtlen demográfiai folyamatok ellensúlyozásának egyik meg-

oldási módja a külföldi munkavállalóktól és a bevándorlóktól várható. A külföldi állampolgárok hazai munkavállalási jellemzőinek ismerete lehetőséget ad arra, hogy olyan körülményeket biztosítsanak hazánkban a külföldi munkavállalók részére, amelyek lehetővé teszik a társadalomba való beilleszkedésüket és a tevékenységük hatékonyságának növelését.

A világ több mint 110 országából érkeznek munkavállalók Magyarországra, a 90-es évek második felétől kezdve folyamatosan növekvő létszámban. Hazánkban a külföldi állampolgárok munkavállalása többféle módon lehetséges. Egyrészt akik

az érvényes rendelkezések szerint munkavállalási engedélyt kötelesek kiváltani vagy – 2004. május 1-jét követően – regisztrálási eljárás, illetve zöldkártya-igazolás kérelme miatt kapcsolatba kerülnek a munkaügyi központokkal, másrészt a külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről szóló 8/1999. (XI. 10.) SZCSM rendelet bizonyos feltételek fennállása esetén a munkavállalási engedély kiváltása nélkül is lehetővé teszi a munkavállalást. Mindez azt jelenti, hogy hazánkban a legálisan munkát vállalók egy része a statisztikai látókörön kívül marad. Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk eredményeképpen több tagállammal viszonyossági alapon nincsenek előírások a munkavállalásra vonatkozóan, vagyis egyes tagállamokból érkező állampolgárok engedélymentesen vállalhatnak munkát Magyarországon. A külföldiek munkavállalásának jogi szabályozásában 2008 januárjától jelentős változások történtek. Ezek közül a legfontosabb az, hogy az EGT-állampolgárok és hozzátartozók foglalkoztatása engedélymentessé vált a szakképzettséget vagy legalább középfokú végzettséget igénylő munkakörökben. A másik, a statisztikai nyilvántartás szempontjából jelentős változás, hogy a foglalkoztató köteles bejelenteni a jogszabályok szerint engedélymentesen foglalkoztatható EGT-állampolgárok és hozzátartozók létszámát a munkaügyi szervezetnek. Ez utóbbi teljesebbé teszi a külföldi munkavállalókról rendelkezésre álló információkat.

A globalizációs folyamatok egyik jellemző megnyilvánulása a munkaerő-piaci folyamatok szempontjából a világ gazdaság szerkezetének, súlypontjainak átrendeződési folyamata, ami egyrészt tetten érhető a munkaerővel szemben támasztott feltételek módosulásában, valamint a tőkeáramlások földrajzi szerkezetének megváltozásában (Mártha, 2008). Az Európai Unió foglalkoztatási helyzetének átalakulása számos demográfiai, szociális kérdést vet fel. A fő gond, hogy a népesség csökken és

öregszik. Számos országban a bevándorlás lett a demográfiai növekedés biztosításának a legfontosabb tényezője, mert a termékenység mindenütt a népesség változatlan fenntartásának küszöbe (átlag 2,1 gyermek egy nőre számítva) alá süllyedt, több tagállamban már 1,5-nél is alacsonyabb (Halmos, 2006). Magyarország speciális helyzetben van migráció szempontjából, mivel itt az EU keleti határán kialakult ütközőzóna jellegzetességei érvényesülnek. A munkavállaló migránsok az ütközőzóna országaiából, így Magyarországról is nyugat felé mozognak, keresve a magasabb jövedelmet, jobb életkörülményeket. Meghatározó a keleti szomszédok jelenléte, azon belül is a román állampolgároké, további jelentősebb csoport a szlovák, illetve az exszovjet (főleg ukrainai) munkaerő (Adler et al., 2006).

Nem bővelkedünk ismeretekben az országban élő és dolgozó külföldiek gazdaságban, foglalkoztatásban betöltött szerepéről sem. Azokról van statisztika, akik munkavállalási engedéllyel rendelkeznek, ami messze nem fedi le az országban élő és dolgozó külföldieket. Egyrészt azért, mert aki munkavállalási engedéllyel rendelkezik, nem biztos, hogy már az országban van, másrészt azért, mert az engedély nélküli foglalkoztatás a külföldiek körében jelentős. Nem tökéletes megoldás a külföldiek beáramlását a munkavállalási engedélyeken keresztül mérni (Viszt, 2005). Több ok miatt is indokolt lenne, hogy nagyobb figyelem forduljon Magyarországon a bevándorlás gazdasági, versenyképességi hatásainak elemzésére, a lehetőségek tudatosabb kihasználására felé, mert ugyan tény, hogy nemzetközi összehasonlításban viszonylag alacsony Magyarországon a legális külföldi munkavállalók aránya, de ez fokozatosan emelkedik, egyes régiókban (északi határmegyek) pedig ugrásszerűen nő, és a gazdasági növekedés fontos forrásává válik. Az EU további bővítése – minden bizonnyal erős – beáramlást vetit előre Románia és Bulgária felől, de nő Ukrajna és

Szerbia felől is. Tetemes mértékű és bővül a migránsok illegális foglalkoztatása, illetve a bevándorlók képzettségi összetétele, kvalifikációja spontán módon alakul, a gazdaság szempontjai, a hiányszakmák pótlása, a munkaerő kvalifikációja csak korlátozottan érvényesül (*Adler et al., 2006*).

A munkaerőpiacon a kereslet és a kínálat uralkodik, amit azonban számos külső tényező gyakran erősen befolyásol. Míg a tőkéből függő keresletet általában a környezeti adottságokon túl a gazdaság általános állapota, az ágazati szerkezet és annak változása, a regionális gazdasági különbségek és a technológiai módszerek és eljárások fejlettsége határozza meg, addig az aktív népesség nagyságától függő munkakínálatot jelentősen befolyásolják a politikák (pl. a bevándorlási politika), az oktatás és a szakképzés színvonala és fejlődése. A keresletet a történelemben gyakran befolyásolták a társadalmi diszkrimináció különböző fajtái is (*Csákó, 2001*).

A külföldiek munkavállalásának kérdése fontos szerepet játszik a munkaerő-piaci folyamatok tárgyalása, elemzése során. Az utóbbi években Magyarország és a környező országok EU-hoz történő csatlakozása következtében jelentősen megváltozott e téren a szabályozási rendszer, ami természetesen hatással van a munkaerő-piaci folyamatokra. A külföldiek magyarországi munkavállalását szabályozó, az elmúlt években többször módosított 8/1999. (XI. 10.) SZCSM rendelet bizonyos feltételek fennállása esetén, a külföldi munkavállalók meghatározott csoportjait érintően az évek során egyre szélesebb körben tette lehetővé a munkavállalást, az engedély kiváltásának kötelezettsége nélkül.

A szomszédos országok közötti munkaerő-áramlás lehetőségei egyre fontosabb kérdéssé válnak Magyarország keleti határainak mentén, mivel egyfelől ebből az irányból várják a külföldi munkavállalók zömének érkezését, másrészt a régóta rendkívül rossz foglalkoztatási helyzet, a

kevés álláshely miatt az itt élők félnek leginkább a konkurenciától. A jelenlegi tendenciákat figyelembe véve ezek a félelmek csak részben tekinthetők megalapozottnak. Noha a kiadott munkavállalási engedélyek alapján a legtöbb külföldi munkavállaló valóban Romániából és Ukrajnából érkezik (a zömük magyar nemzetiségű), de a közvetlen határsávban csak alig néhányan maradnak, a fő célpont továbbra is a főváros és Nyugat-Magyarország.

A jövőt tekintve tehát ezeken a határszakszokon vélhetően továbbra sem kell tartani a kezelhetetlenül nagy tömegben érkező munkavállalóktól, mivel egyfelől kevés munkaalkalmat biztosító perifériaterületek érintkeznek egymással a határ két oldalán, másfelől pedig ez a határszakasz bizonyosan az Európai Unió külső határává válik, és így a legszigorúbb schengeni előírásoknak kell majd megfelelnie (*Baranyi – Balcsók, 2004*).

A külföldiek foglalkoztatásának gazdasági hatásai egyes régiókban, ágazatokban, foglalkozások tekintetében jelentősebbek, mint ami alacsony arányukból következik: amiatt, mert az alacsonyabb fejlettségű országokból érkező külföldiek olcsóbbak, s olyan állásokat is hajlandók betölteni, ahol munkaerőhiány van, fontos a munkaerő-piaci hatásuk. Az a körülmény, hogy egy részük ingázó, lehetőséget ad a szezonális vagy ingadozó munkaerő-piaci igények kielégítésére (*Adler et al., 2006*).

Az „idegenekkel” szembeni fenntartásokat leginkább a megélhetési gondok, illetve az egyébként is bizonytalan munkahelyek elvesztésétől való félelem táplálja, mivel a külföldiek a magyarországi bérek töredékéért is hajlandóak munkát vállalni. A helyzetet tovább súlyosbítja, hogy a régióban már megjelenése óta magasan az országos átlag fölött alakul a munkanélküliségi ráta, és sok településen a mai napig kritikusnak minősíthető a foglalkoztatási helyzet (*Balcsók – Dancs, 2004*).

A regionális munkaügyi központok

egyetlen alkalommal sem számoltak be arról, hogy külföldiek jelenléte foglalkoztatási feszültséget okozott volna valamely nemzetgazdasági szektorban vagy szakmacsoportban. Sőt, több régióban is egyértelműen érzékelhető, hogy a külföldi munkavállalók egy része nem tölti ki az engedélyben meghatározott időtartamot, és a munkavállalási engedély érvényességi idejének lejárta előtt távozik a magyar munkaerőpiacról (*Szociális és Munkaügyi Minisztérium, 2008*).

A külföldi munkavállalással kapcsolatos, a nemzetközi szakirodalomban ismert általános jellegű megállapítások nem egyértelműen alkalmazhatók Magyarországra és a térség országaira. A szokásos vonzó és taszító tényezők évtizedeken át nem érvényesülhettek, hiszen a nemzetközi vándorlás – kevés esettípust kivéve – még a szocialista országok között is nagyon korlátozott volt. Ezért a nemzetközi vándorlással, a külföldi munkavállalással kapcsolatos attitűdök, szokások, gyakorlat, ismeretek nem terjedtek el olyan mértékben, mint a nyugat-európai országok lakosságában (*Domokos, 2007*).

A kutatást a magyar állampolgárság-

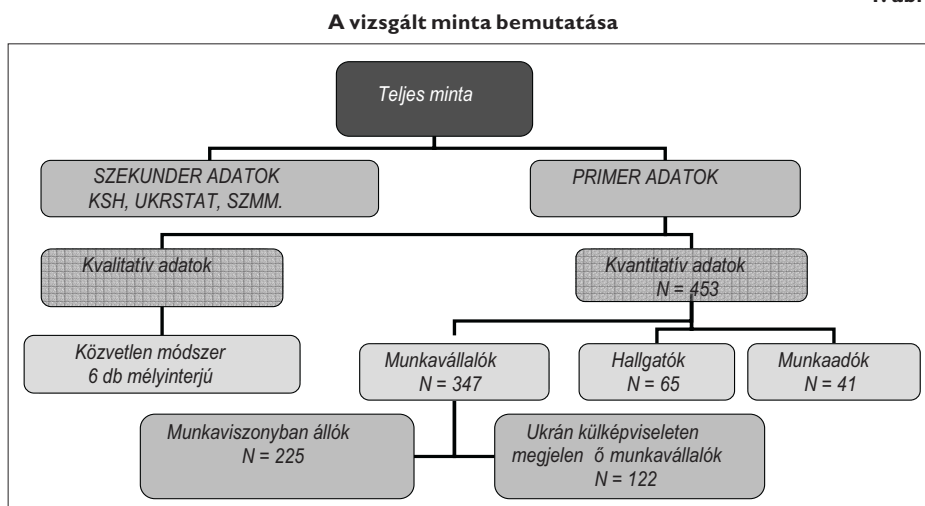
ról szóló törvény módosítása előtt (2010. május) fejeztük be.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A kérdőív összeállításakor figyelembe vettük *Babbie (2003)* és *Malhotra (2005)* ajánlásait a kérdőív szerkesztésére vonatkozóan. A kérdőívek típusát tekintve írásbeli kérdőívek voltak. A szerkesztés folyamatában tudatosan fogalmaztunk meg néhány olyan kérdést is, ami tartalmilag ugyanarról szól, úgymond egyfajta ellenőrzési pontként, figyelembe véve *Bruce (2003)* és *Bordeaux (2002)* tapasztalatait. A minta meghatározásához a *Kincses (2008)* által készített APEH adózási statisztikáját használtuk fel. A minta nagyságának meghatározásakor a legfrissebb adatok 2007. évről álltak rendelkezésre. Az adatok alapján Magyarországon összesen 17 289 ukrain állampolgár tartózkodott, ők alkották az alapsokaságot, amelyből 7182 fő adófizető állampolgárnak minősült, ami azt jelenti, hogy hivatalos munkahellyel rendelkezik, így az alapsokaságban az adófizetők aránya 41%. Az adatok szerkezete és a primer adatok száma az 1. ábrán látható.

A munkavállalói kérdőíveken belül a

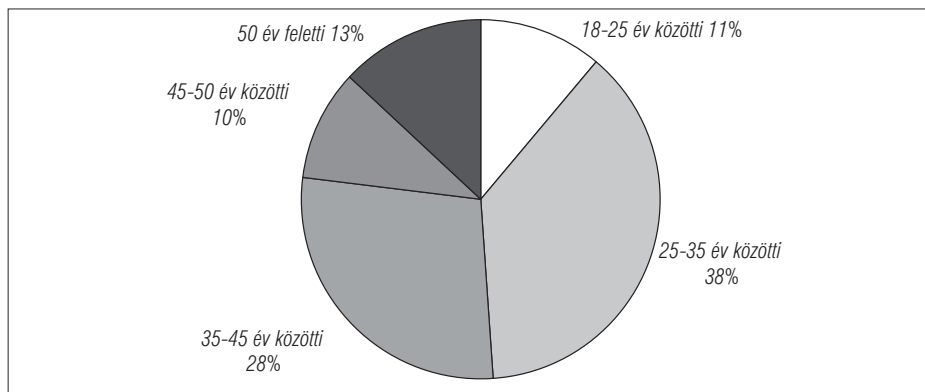
I. ábra

Forrás: saját szerkesztés, 2010

2. ábra

A munkavállalók életkor szerinti megoszlása

Forrás: saját kutatás, 2010

megkérdezettek az érvényes munkavállalási engedéllyel rendelkező ukrainai állampolgárok voltak. A kérdőív kitöltői döntően a Közép-Magyarország régióban, valamint Budapesten vállalnak munkát. Nagyobb arányban fordultak elő a megkérdezettek között még az Észak-Alföld régióban munkát vállaló ukrainai állampolgárok. A kérdőíves megkérdezés ezekből a régiókból indult ki a *Szociális és Munkaügyi Minisztérium* (SZMM) statisztikai adataira támaszkodva.

A munkavállaló kérdőívek kitöltésénél szem előtt tartottuk azt a tényt, hogy a potenciális munkavállaló hazánk ukrainai külképviseletén jelenik meg először, mielőtt munkavállalási céllal Magyarországra érkezne, mivel vízumot kell kiváltania a belépéshez. Az ukrán külképviseleten megjelentek egy része még nem létesített munkaviszonyt Magyarországon, míg más részük már dolgozott hazánkban, és a további munkavégzés meghosszabbítása ügyében jelent meg a hivatalban. A másik csoportot a Magyarországon munkaviszonyban állók alkották. A munkaviszonyban állók csoportját, összesen 225 főt hólabda mintavétellel választottuk ki a hazai ukrainai munkavállalókat alkalmazó cégek alkalmazottai közül.

EREDMÉNYEK

A munkavállalók döntően Kárpátaljáról származnak, csak kis részük született Ukrajna belső részein. A nemek szerinti megoszlás több szempontból is fontos, ugyanis már a nemből következtetni tudunk a munka jellegére. A megkérdezett munkavállalók 73,3%-a férfi és 26,6%-a nő. Az életkor szerinti megoszlásokat a 2. ábra szemlélteti.

A kérdőív kitöltői között a legnagyobb arányban a 25–35 év közöttiek szerepelnek, majd azt követi a 35–45 év közötti korosztály. Meglepő viszont az 50 év feletti korosztály 10%-ot meghaladó részesedése.

A válaszadók közül 92 fő rendelkezik középfokú végzettséggel, valamint 75 fő befejezte a középiskolát, csak nem tett érettségi vizsgát. Jelentős a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma (38 fő a megkérdezettek közül), míg a csak alacsonyfokú végzettségűek száma viszonylag csekély, 19 fő.

Megvizsgáltuk, hogy Magyarországon milyen jellegű munkát vállalnak a munkavállalók (1. táblázat). Egyetlen egy fő nem töltötte ki a kérdőívben a szakmájára vonatkozó részt, valamint a magyarországi munkahelyén a munkakörére utaló kérdést, így ő nem került bele a válaszadók körébe.

Az 1. táblázat alapján megállapítható, hogy nem egyértelmű a végzettség szerinti munkavégzés, ugyanis több olyan mun-

I. táblázat

Az ukrajnai munkavállalók magyarországi munkahelyének jellege és az alkalmazott szakképzettség szerinti csoportosítása (fő)

Szakképzettség, szakma	Magyarországi munkahelyén milyen munkakörben foglalkoztatják?		Összesen
	fizikai	szellemi	
Fizikai	131	3	134
Szellemi	4	44	48
Szakképzetlen	37	5	42
Összesen	172	52	224

Forrás: saját kutatás, 2010

kavállaló is van, aki nem a végzettsége szerinti munkát végzi. A fizikai munkások között van három szellemi munkát végző, míg a szellemi munkára alkalmasak között van, aki fizikai munkát végez. Az ő esetük különleges, ugyanis a kérdőív feldolgozása során kiderült, hogy nem az első munkahelyükön vannak, valamint a válaszból feltűnt a feldolgozóknak, hogy erkölcsi problémák merülhettek fel, és ezek állhatnak a dolgok háttérében. A munkavállalók döntő hányada, 99,1%-a határozott időtartamra szóló munkaviszonyban dolgozik Magyarországon. Csak néhány esetben fordult elő a mintában a mezőgazdasági szezonális munkavállalási engedély, aminek oka, hogy a felmérés időpontjában még nem voltak aktuálisak a nyári szezonmunkák.

Összehasonlítottuk a munkavállalók elé-

gedettségét a magyarországi fizetésükkel is, az eredményt a 2. táblázat tartalmazza.

A 2. táblázat adatait értékelve megállapítható, hogy a munkavállalók többsége elégedett a fizetésével. Ugyan a kutatócsoport számára meglepő volt, de a dolgozók többsége elégedett volt az 50–100 000 Ft-os munkabérével. Az 50–100 000 Ft-os munkabérrel rendelkező dolgozók csaknem 100%-a az építőiparban dolgozik. A végeredmény azért meglepő, mert a *Központi Statisztikai Hivatal* szerint a 2008. év havi bruttó átlagkeresete 115 634 Ft volt. Mindez azt jelenti, hogy a külföldi állampolgárságú munkavállalók a magyarországi átlagbérek szintje alatt dolgoznak, vagyis a munkaadóknak/munkáltatóknak olcsóbb az ukrajnai állampolgárságú munkavállalók alkalmazása. Az alacsonyabb bérek háttérében az állhat, hogy a

2. táblázat

Az ukrajnai munkavállalók elégedettség és a bruttó fizetés szerinti csoportosítása (fő)

Mennyire elégedett jelenlegi fizetésével?	Magyarországi havi bruttó fizetése?				Összesen
	0–50 000 Ft	50 001–100 000 Ft	100 001–150 000 Ft	> 150 000 Ft	
Egyáltalán nem elégedett	0	1	0	0	1
Nem elégedett	0	12	0	0	12
Részben elégedett	0	52	20	2	74
Elégedett	2	68	34	9	113
Teljesen elégedett	0	5	11	9	25
Összesen	2	138	65	20	225

Forrás: saját kutatás, 2010

3. táblázat

A munkavállalás céljai és rangsorolásuk (fő)

Rangsor	A munkavállalás céljaként megjelölt tényezők					
	Kedvezőbb kereseti lehetőségek	Jobb munkakörülmények	Magyarországon tanulmányokat folytató gyermeke támogatása	Letelepedési szándék	Honosítás	Egyéb
	összesen					
	200	28	0	68	33	4
rangsor kategóriánként						
1.	198	2	0	22	0	2
2.	1	26	0	40	6	2
3.	0	0	0	6	22	0
4.	1	0	0	0	5	0

Forrás: saját kutatás, 2010

munkáltatónak – külföldi foglalkoztatási szándéka esetén – az adott foglalkozás, munkakör előző évi bérátlagának legalább 80%-át ki kell ajánlania ahhoz, hogy más feltétel teljesítése esetén engedélyezhető legyen a munkavállalási engedély iránti kérelem. Vagyis a munkáltatók, főleg az építőiparban, nem is hajlandók többet fizetni az előző évi bérátlagnál, így 20%-nyi tartalékkal rendelkeznek a személyi jellegű költségek tekintetében.

A munkavállalók körében megkérdezésre került a munkavállalás célja. A válaszokat rangsorolhatták a válaszolók. A felmérés

eredményét a 3. táblázat tartalmazza.

Legtöbben a kedvezőbb kereseti lehetőséget jelölték be első helyre, ami igen meglepő, ha az építőipari segéd munkások fizetésére gondolunk. Második helyen a letelepedési szándék szerepelt, majd azt követte a honosítás, és csak negyedik helyen állnak a jobb munkakörülmények. Az ukrainai állampolgárságú munkavállalók helyzetének mélyrehatóbb megismeréséhez megkérdeztük személyes, speciális elvárásait a munkáltatójukkal szemben. Ennél a kérdésnél is lehetőség nyílt a rangsorolásra, az egyéni véleményüknek megfelelően állíthatták sor-

4. táblázat

Speciális elvárások a munkáltatóval szemben (fő)

Rangsor	A munkáltatóval szembeni elvárásaként megjelölt tényezők					
	Azonos bérezés, juttatás	Hozzájárulás a munkaügyi és idegenrendészeti eljárás költségeihez	Térítésmentes szállásbiztosítás	Hozzájárulás a szálláshoz	Hazautazás lehetőségének megteremtése	Egyéb
	összesen					
	37	102	44	26	110	24
rangsor kategóriánként						
1	33	74	32	15	54	14
2	2	21	8	7	43	8
3	1	7	4	2	8	0
4	1	0	0	2	5	2

Forrás: saját kutatás, 2010

5. táblázat

Az ukrajnai munkavállalók iskolai végzettség és a magyar államtól igényelt segítség típusa szerinti csoportosítása (fő)

	Nincs alapfokú	Alapfokú	Befeje- zett kö- zép- fokú érettségi	Közép- fokú érettségi	Befejezett felsőfokú	Össze- sen
Egyszerűsödjön a munkavállalási és tartózkodási engedély ügyintézése	0	4	19	28	11	62
Magyar igazolvánnyal rendelkező ukrajnai állampolgárok foglalkoztatása a munkaerőpiaci vizsgálat nélkül kiadott munkavállalási engedéllyel történjen	0	2	11	12	2	27
Magyar igazolvánnyal rendelkező ukrajnai állampolgárok foglalkoztatása engedélymentesen	1	13	44	48	19	125
Tartózkodási engedély birtokában lehessen szociális támogatásban részesülni	0	0	1	0	0	1
Tartózkodási engedély esetén lehessen hosszú lejáratú hitelt igényelni	0	0	0	4	6	10
Összesen	1	19	75	92	38	225

Forrás: saját kutatás, 2010

rendbe az egyes elvárásokat (4. táblázat).

Az eredményekhez annyit szeretnénk hozzáfűzni, hogy talán várható volt az eredmény és a kialakult rangsor. A legnagyobb számban azt sorolták az első helyre, hogy a munkáltató járuljon hozzá a munkaügyi és idegenrendészeti eljárás költségeihez. A legtöbben azt jelölték meg, hogy a munkáltató a hazautazás lehetőségét teremtsen meg vagy járuljon hozzá, annyi különbséggel az előzőhöz viszonyítva, hogy itt megoszlottak a szavazatok az első és második hely között. A harmadik helyen „a munkáltató a munkabéren túl a magyarországi szállásmegoldást is térítésmentesen biztosítsa” igény állt. A legtöbben az első helyre rangsorolták ezen igényüket. Szavazatok tekintetében a negyedik helyen végzett a munkavállalóknál „a magyarországi munkavállalókkal azo-

nos bérezés és egyéb juttatás” igénye. Ebben az esetben a többség az első helyre rangsorolta ezt az igényét. A feldolgozás során a feldolgozó teamnek feltűnt, hogy a munkavállalóknak igazából nincsenek nagy elvárásai a munkáltatójukkal szemben. Ugyan itt is lehetőségük lett volna a rangsorolásra a munkavállalóknak, de a legtöbben csupán egy elvárást jelöltek meg. Nagyon kevés esetben fordult elő, hogy kettő vagy annál több elvárást emeltek ki és rangsoroltak.

A következő kérdés már inkább azon munkavállalókra vonatkozott, akik hosszú távon gondolkodnak jelenlegi munkahelyükön. Táblázatsegítségével szemlélítettük, hogyan változott az iskolai végzettséggel az ukrajnai állampolgárok igénye, vagyis hogy milyen segítséget vennének szívesen a magyar államtól, munkáltatójuktól, lakókör-

nyezetüktől, hogy jobban, hamarabb tudjanak beilleszkedni, Magyarországon végleges otthont teremteni (5. táblázat).

Az 5. táblázatban szinte egyhangú végeredmény született. A határon túli magyar munkavállalóknak nincsenek nagyigényei. Szándékosan tettünk a válaszadási lehetőségek közé úgymond elképzelhetetlennek tűnő válaszokat, gondolunk itt a szociális támogatásra vagy a hosszú lejáratú hitel igénylésére tartózkodási engedély birtokában. Még így is a legtöbb szavazatot a harmadik választási lehetőség kapta, vagyis a magyar igazolvánnyal rendelkező ukrainai állampolgárok foglalkoztatása engedélymentesen, legfeljebb munkaügyi regisztráció mellett történjen. A második helyen az első kérdés áll, amelyben azt jelölhette meg a munkavállaló, hogy egyszerűbb eljárás keretében történjen a munkavállalási és tartózkodási engedély igénylése.

Megkérdeztük a munkavállalókat, hogy kedvező magyarországi tapasztalatok, egzisztencia és lakáskörülmények meglé-

te esetén szándékában áll-e a letelepedés, majd a magyar állampolgárság felvétele. A válaszadókat a letelepedési szándék és a jelenlegi ukrainai lakhelyük szerint csoportosítottuk. A válaszadók többsége, pontosan 150 fő, nem kíván letelepedni Magyarországon, vagyis ez a magyarországi munkavállalás csak egy átmeneti megoldás lehet a számukra. Ahhoz, hogy valaki letelepedjen, nagyon biztos munkahelyének kell lennie, ami egy kiszámítható jövedelmet biztosít. Jelen gazdasági viszonyok között melyik magyarországi munkavállaló érezheti magát biztonságban? Ha mindezt leszűkítjük az építőiparra, akkor utána lehet nézni, hány építőipari vállalkozás szűnt meg likviditási gondok miatt az elmúlt időszakban. A likviditási gondok közvetlen következménye, hogy először létszámleépítéshez, bércsökkentéshez, majd elbocsátáshoz folyamodik a vezető, a legvégén pedig felszámolja a cégét. A letelepedést vizsgálva megállapítható, hogy a letelepedni kívánó ukrainai állampolgárok döntően Kárpátal-

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) Adler et al. (2006): Kutatás a munkavállalók mobilitásával kapcsolatban Magyarországon. GKInetKft., Budapest, 1-15. pp. – (2) Babbie, E. (2003): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest, 273-313. pp. – (3) Baranyi B. – Balcók I. (2004): Határ menti együttműködés és foglalkoztatás – kelet-magyarországi helyzetkép. Műhelytanulmányok. MTA Közgazdaságtudományi Intézet – (4) Balcók I. – Dancs L. (2004): Külföldiek legális és illegális munkavállalási szokásai a magyar-ukrainai határ mentén az ezredforduló tájékán. In: Fiala regionalisták III. országos konferenciájának kiadványa. Győr, MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet CD-ROM és <http://rs1.szif.hu/~pmark/publikacio/Net/balda.doc> – (5) Bruce, H. C. (2003): Bad Examples. *Marketing Management*, 12 (6) 34-38. pp. – (6) Bordeaux, D. B. (2002): Interviewing - Part II: Getting the Most Out of Interview Questions. *Motor Age* 121 (2) 38-40. pp. – (7) Csáki M. (2001): Az ezredforduló munkaerő-piaci kihívásai a Kárpát-medencében. Kutatási összefoglaló. ELTE BTK Szociológiai, Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 3-4. pp. – (8) Domokos T. (2007): Szlovák állampolgárok magyarországi munkavállalása, ennek okai és jellemzői a magyar-szlovák határmenti régióban. OFA Kutatási összefoglaló, Székesfehérvár, 4. p. – (9) Halmos Cs. (2006): Az Európai Unió foglalkoztatási stratégiája. Alkotmányos Európa sorozat. Uniók füzetek 3. Pécsi Tudományegyetem, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar – (10) Kincses Á. (2008): A Magyarországon élő külföldi állampolgárok gazdasági hatása az ezredforduló után. Magyar Regionális Tudományi Társaság 2008. december 11-12., Gödöllő – (11) Malhotra, K. N. (2005): Marketingkutatás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 360-393. pp. – (12) Mártha B. (2008): A foglalkoztatáspolitikai egyes főbb jellemzői és azok kapcsolódása a vidékfejlesztéssel különös tekintettel az Észak-Alföldi Régióra. Doktori (PhD) értekezés, Debrecen, 41. p. – (13) Szociális és Munkaügyi Minisztérium (2008): Tájékoztató az OET részére a külföldiek magyarországi foglalkoztatásáról. 6. p. – (14) Viszt E. (2005): A munkaerő mobilitás alakulása és várható hatásai a magyar munkaerőpiacra és az EU csatlakozás után. Munkaügyi Szemle 3. sz. 5. p.

TARTALOM

<i>Kapronczai István: Tisztelt Olvasó!</i>	101
--	-----

TANULMÁNY

<i>Csáki Csaba: Merre tart a világ mezőgazdasága? – Változó prioritások a világ agrártermelésében.</i>	103
<i>Kurucz Mihály: Gondolatok egy üzemszabályozási törvény indoklásáról</i>	118
<i>Pakurár Miklós – Oláh Judit – Cehla Béla: Az ukrajnai munkavállalók munkavállalási jellemzői Magyarországon.</i>	137

VITA

<i>Tóth Orsolya – Garay Róbert: Stratégiai ágazat-e az élelmiszer-gazdaság? (Műhelyvita-összegzés).</i>	146
---	-----

SZEMLE

<i>Viski József – Czene Zsolt: A Nemzeti Vidékstratégiáról és a Darányi Ignác Tervről.</i>	162
<i>Ragadics Tamás: A vállalkozások és a közösségek szerepe a rurális térségek megújulásában – könyvismertető.</i>	178
<i>Csete László: Ajánlások, tapasztalatok tanulmányok, cikkek írásához és publikálásához.</i>	180

NEKROLÓG

Emlékezés Széles Gyulára (1936–2012) <i>Horn Péter</i>	186
Gödöllő rektora volt... – Emlékezés Cselótei Lászlóra <i>Romány Pál</i>	189

Előfizetési felhívás	177
Summary	193
Contents	197